

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

29 de Cancellario seu Nomophylace, vel iuris præfecto Galliæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

uilegio cõmittantur. Item de contrarietate & nullitate aresto-
rum, *Rebuff. in cons. reg. tit. du grand. consil. artic. 14. vide plenam
horum & aliorum iurisdictionem illis concessam edito Henri. 2. an.
1557. 2. Septemb.* nisi aresta data essent in privato Regis consilio.
ut aresto dictum est magni consilii 4. Ianuarii 1553. Cognoscunt
de controuersis finium seu territorii curiarum lupremarum, de
prouocationibus a præposito domus regie, in causis tantum ciuili-
bus. Alia Franciscus Rex eius nominis primus, quædam illis
concessit, anno Domini 1531. Maii 10. Quæ postea ademit &
assignauit iurisdictioni Parlamentorum, Baniuorum, Senarcho-
rum, & iudicum regalium, ut de ceberit constitutio eiusdem mē-
sis Martii, anni 1545. Ceterum, constitutio Comitiorum Acre-
liæ habitiorum, art. 37. inhiuit consilio prætoriano iurisdictionem
aliam causarum, quam suæ creationis prioris: neue se im-
miscerent de contrarietate aut nullitate arestorum curiarum lu-
premarum. Remanet autem illius potestas in sua iurisdictione su-
prema: sine prouocatione: & causarum de quibus, rite cognouit iu-
dicia in quacuoque regni parte exsequi potest, *ex consuet. Lud. 12.
publica an. Domini 1498.*

10 *Formulas sedendi iurisdictioni, & conueniendi, poterit fa-
cile discere ex stylo magni consilii. Fines & rationes institutionis
huius ordinis sunt, iuare consilio Principem, vel eius magnum
Consiliarium Cancellarium, *Liv. superius de excus. an. 1. P. l. ite;* q;
circumcidere. Senatores huius Curie illustrat lateris Principis comi-
tatus, immunitatis pluribus & priuilegiis idcirco donati, *l. uni.
de præpos. lib. 12. C. tit. 18.* Inter domesticos principis transcri-
pti. literis seu codicillis publice ea de re datis, 10. Martii 1547. pu-
blicatis & actis inscriptis, regesto consilii magni, 23. Apr. 1548. In-
dultum & personis Ecclesiasticis eius ordinis, ne ad contributionem
decimarum, quas a beneficiis percipit Rex, teneatur pro benefi-
ciis per illos possessis: exceptis abbatibus & Episcopis, ut codi-
cillis regis declaratum, publicatis in dicto consil. 26. Apr. an. Do-
mini 1548. Omitto cetera priuilegia, quæ fati nota sunt.*

De Cancellario seu Nomophylace, vel Iuris præfecto Galliarum.

CAP. 29.

- 1 Cancellarii scriba dicti.
- 2 Cancellarius Francia curia dictus, a quibus & ex quibus ele-
ctus, potestas, & officium eius, nu. 6. 7. 8. & 9.
- 3 Rex Galliarum per interpretem respondet.
- 4 Reges Assyriorum non omnibus uis.
- 5 Perlarum Regem nemo uidet, nisi doctus a Chiliarcho de adora-
tione eius.
- 10 Cancellariorum in Gallia varia nomina.
Et Cancellarius officium quis seruetur instituisse: eius insignia,
similis Quæstori Cancellario, nu. 11. 12. 13. & sequ.
- 14 Cancellarius fuerunt Imperatoribus: Regibus Angliæ, & a quo
tempore, nu. 15.
- 16 Cancellarii officium: & munera: adiuua, nu. 17.
- 18 Libellorum Magistrum qui quot per successionem temporum in Gal-
lia: ordinariis, & extraordinariis: eorum notio, nu. 19. 20. & 21.
- 22 Officiorum controuersia coram quo iudice tractentur in Gallia.
- 23 Cancellaria cur singulis Parliamentis coniuñta.
- 24 Sigillorum regionum in Cancellaria Senatores custodes.
- 25 Audiancier quid & eius munus.
- 26 Cancellaria quos codicillos ueniales concedere potest.
- 27 Cancellarius magnus que rescripta per se subscribat.

1 **M**eminimus superiori capite, de Cancellario consilii Præ-
toriani præfide, seu principe: ideo pauca de eorum dicē-
da. Cancellarii nomen in constitutionibus Caroli Magni, & Lo-
tharii, pro notario & scriba quolibet ponitur. Sic enim legitur in
Capitularibus Caroli Magni, *commentario illustratis per Amerba-
chium, c. 11. tit. hac sunt capitula, que pro lege obseruanda. Ut nullus
Cancellarius pro uillo iudicato, aut scripto, aliquid amplius accipere
ualeat, quam dimidiam liberam argenti, de maioribus scriptis, &c.*
Est & in legibus Longobardorum, *lib. 2. leg. Longo.* titulus de Scabi-
nis & Cancellariis. *Wolfgangus Lazius,* Cancellarios scribas
dictos, quod intra Cancellarios scriberent, & ita in lege Salica *uñ-
pari, lib. 2. commentar. de repub. c. 4.* Constat Philippus Beroal-
dus, in Poesi, & in Hendecasyllabis de officio scribæ.

*Cancellarius, inquit, ut recentiori
Scribas nomine nuncupem, uel iustus.
Dicit qui curi, &c.*

2 *Sic & in iure Iudices dicuntur habere Cancellarios, in ru-*

bric. l. 3. de assess. & domesticis, & Cancellaria iudicum, C. lib. 1. tit. 52.
Sed hæc est appellatio nominis generalis, quæ in Magistratu hæc
summo restringitur, *ut & ego in,* ad unum Cancellarium, dictum
magnum Consiliarium olim Regis. Et alii quidem putant, Cancellarium
hunc dici, a cancellis aule Principis, intra quos Princeps
reli debet supplicantiibus aut consulentiibus responsurus: is autem
Cancellarius ei assidebat, & eius nomine per Cancellos respon-
debat.

¶ Non enim per se Principes nostri perpetuo respondent, sed
per alium sæpe ut per interpretem. Cuius munus Cancellarius
exsequitur nunc. Et maxime tunc cum nostri Reges non nisi
Calendis Maii uideri poterant, quibus tantum prodibant in publicum
& salutabatur, reliquo anni tempore per Maiorem domum
& alios negotia expedientes regni, *Tritem. lib. 1. breuiarii histor.
Franci.* ¶ Sicuti apud Assyrios a tempore Nini, qui Zames Ni-
neas dictus, usque ad Sardanapalum, cui regnum ab Arbactio ad-
emptum, & in Medos translatum, Reges per internuntios respo-
sa tantum dabat, raro a uis uis, *Isidorus ex Trogo li. 1. ¶ Narrat
& Amilius Probus, quod nemo ad Regem Periarum accedebat,
quo prius more patrio ad Chiliarchum eius ueniret, qui doceret
& moneret eum qui in conspectu Regis uenturus erat, Regem uen-
erari, in Conone. Tradunt & Hannibalem post Cannensem victo-
riam elatum, non nisi per interpretem loqui solidum.*

¶ Alii ¶ Cancellarium a cancellando, id est, a lacerando & in-
ducendo: Illud enim cancellare significat, *Val. Max. li. 9. c. 5.* quod
potestatis eius sit Cancellarius, ut possit, si præter æquitatem & ius
uideat libellos vel codicillos oblatos subscribendos, vel sigillo re-
gio authorandis inducere, cancellare, & reticere, *l. cancellauerat,
de his que in test. delent. l. inductum, cum glo. C. de solutio.* Quemad-
modum & libellorum alii Magistri, æquitatis & iustitiæ tantum
libellos admittere & suscipere, male autem & iniuste conceptos
reticere debent, *glo. in l. 1. in verb. libellis, de offic. assess. rex. & glo. sa-
cerdotibus, 11. q. 1. sicut, de paga. C.* Vnus hic Cancellarius præci-
pius ideo absolute dicitur Cancellarius, vel magnus Cancellarius,
vel Cancellarius Franciæ: alii namque eius sunt subadiuuæ, ut Ma-
gistri libellorum, & Cancellariorum officia.

¶ Eligebatur ¶ hic Cancellarius olim ex Curia Parisiensis su-
prema per Senatores & Præfides eiusdem, summa cum diligen-
tia, qui magis esset idoneus tanto muneri. Sed postea Rex sibi hæc
electionem referuauit, & non tantum ex uno Senatu, sed ex reli-
quis eum qui sibi uideatur huic muneri commodior, Cancellarium
constituit, qui post electionem iurat in manibus Regis, se probe
& incorrupte officio suo sancturum, quod mandatis eius obtem-
perabit, quod consulet quod ere eius, & utilitate Reip. sibi iustū
æquumque uidebitur, nihil odio, fauore aut gratia cuiuspiam fa-
ciat: eorumque sacramentum fidelitatis, si quod aliud alicui fecerit,
vide formam optimam & vere dignam Rege, & iuramenti uerba
concepta, apud Ioan. Lucium, *lib. 3. placitor. tit. 7. plac. 1.*

¶ Est ¶ huius maxima potestas & dignitas Principis os, quod
mente Regis explicat, & leges eius nomine figit & refigit, præ-
fatus iuris & æquitatis cultos, & dispensator supra iuris rigidas
leges. De potestate & dignitate Cancellarii Luc. de Pen. in rubr.
de Præ. præ. lib. 12. C. Bad. in tit. de offic. Præf. Præto. in P. &
ibi, Purpuratus in l. 1. col. II. Chasla. in Catal. gloriæ mundi, 7. par.
consil. 7. Guillelm. Bened. in cap. Raynautius, in uerba, & uxorem
nomine, nu. 205. de testament.

Hic est qui leges regni cancellat iniquas,

Et mandata pri Principis æqua facit.

Si quid obest populo, uel legibus est inimicum.

*Quæ quid obest per eum desinit esse nocens, Luc. de Pen. ad l. ne-
minem. de decurio. lib. 12. C.*

Paulus Amilius Cancellarium nostrum posse dici præfectum
iuris, uoce etiam a Liuiio usurpata, ait *lib. 3. in Philippo primo. Re-
fert; lib. 8. in Ludouico Hutino, tantam potestatem sibi arrogas-
se Engerranum Cancellarium eius, ut unus omnia posse & solus
dominari uideretur, & nullus regis literis obediret, nisi coniuncta
ab Engerrano epistola, quæ dicto audientes esse iuberet: nec co-
actores regie pecuniæ, ¶ mensarii, cum quippiam numerare iussi
erant, a rege, ne assentem quidem de promissum, nisi Engerrano.*

¶ M. g. a ¶ auctoritas huius Cancellarii semper in Gallia, sed
nomen aliud, nam Momaldus Allefolius, quatenus per histori-
as memoriam huius Magistratus alius repetere licuit ex Trithemio
breuiario & aliis historie auctoribus, Magnus consiliarius di-
ctus est Franciæ, sub Meroueo, & Childerico eius filio. Annonius
uocat hæc Vniomadum, seu, ut alii, Aymon. *lib. 1. hist. Franc.*

Pppp

ca. 7. cuius consilio Childericus omnia ageret, dum regi potitur ceptro, anno D. m. 461. huic in regimine successit in potestate sub Clothario & Chilperico, vtriusque Vincentius Beauuazius. Paulus: postea Inuitus, cui successit Bauduinus Episcopus Tullensis in Lotharingia, & eum dictum referendarium tunc testatur Hidorus H. palensis in Chronico ab initio mundi vsq; ad Heraclium Imperatorem. Alii successerunt, qui nec his nominibus dicti, sed feruli annulorum regiorum, quales dici possunt, *garde des anneaux ou se aux du Roy*. quales fuerunt paulo ante Poth. herus Senonensis Archiepiscopus, Montelonus, Chemantus, Bertrandus, Mortileus, qui tamen Cancellarii tunc non erant sed pro Cancellario, custodes sigillorum. Cancellarii dignitatem in officium etiam transiisse quidam putant, quod tempore Ch. Id. berus eius nominis Rex primus, iustitiam illud officium regum, sicuti & Conestabulum, Admirdum, Magistrum Balistiarum, Camerarium & cubicularium, Praefectumq; equorum regiorum, quem vocarunt postea *grand Escuyer*. Sic enim refert antiquus Chronicon Galliae auctor. ¶ Dantur & Archigrammatei Cancellarii, Archicancellarii, qui regum diadema pro insigni ferant, vocant *Mortier*, insignitum vniombus & auro, & paludamentum, & focale, & sigilla regia, seu anulum signatorium olim. Ferunt enim diadematis speciem ii & praefides Senatuum, qui expressius referunt Maiestatu regiae munus. ¶ Sic tradit Plato in Minoe, Rhadamantum curam regiam pro Minoe subisse, & instructum in parte regia ea, vt ius probe omnibus diceret. Nec fuerunt vquam vix Principes aut Monarchae, qui secum aliquem non haberet, qui praecipuam consilii sui & annuli seu sigilli habuerint curam, & eam ea fere regiam post principem auctoritatem, quamuis nominibus aliis appellaretur. ¶ Talis praefectus aonuli & sigilli regii, legitur fuisse Aman Affueri Imperatoris Medorum & Persarum. *Hester. c. 3. & 8.* qui nomine Regis rescripta & mandata signabat: cui suspeso ob calumnias & annulli abusu successit Mardochaeus, cui etiam traditus anulus Regis, & factus est princeps palatii, & super scribas & librarios Regis fuit praepositus, *ib. d. c. 8. & 9* Balhisar etiam talem constituit Danielem, postquam explicauit diuina mysteria, *Dani. s. 6.* Talis in d. m. Pharaonis regis Aegypti Ioseph, ad quem Rex dixit, *quia ostendit tibi Deus omnia quae locutus est: nunquid sapientior es tibi similem inuenire poteris? Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium curabitur populus obediet. Vno tantum regni solio te praecedam. Rursumq; ad eum. Ecce constitui te super vniuersam terram Aegypti: tuisq; annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius, vestiuitq; eum stola Byssina & collo torquem aureum circumposuit, fecitq; ascendere super currum suum secundum clamantem praecor, vt omnes coram eo genua flecterent, & scirent praepositum vniuersae terrae Aegypti, *Ec. Gen. 41.**

¶ Haecq; haud dignitatem Caluodorus *h. 6. varia. c. 3. in formula Praef. Praeor.* dixit esse Cancellarii munus. Litus quoq; indicat. Regis scribam fuisse secundam post Regem dignitatis, dicit de Ca. Minutio. in 2. sic scribit: *Cum militibus stipendium forte daretur. Scriba cum Rege sedens pari fere ornatu multa ageret, &c.* Et postea scribam pro rege, obtruncatam ait. Scribit Plutarchus in Alexandro, Eamenem fuisse Archigrammatea, id est. Principem Cancellariorum Alexandri mag. ii. Acque hoc munus fuisse inter Imperatores, sub Caio saltem Caesare, non obscure indicat Iustinus ex Trog. dum refertate Iustino, *lib. 43.* Troogus scripsit, patrem suum Troogum Pompeianum sub Caio Caesare multas se epistolarumque & legationum simul & anulorum curam habuisse. Quod habuerint autem & alii Caesares Cancellarii nominis viros eximios, probabit Abbas Vripergensis qui in Chronico anni millefimi centesimi vndecimi, tradit Hericum 4. eius nominis Imperatorem habuisse Cancellarium Episcopum Maguntiae, & eius consilio omnia fere gessisse. Et rursum dum agit de Fridetico 3. Anno barbo, seu *Barberous*, dicit ei fuisse Cancellarium nominis Reynaldum.

¶ Polydorus ¶ Vergil. *lib. 9. hist. Angli.* narrat Guillelmum Conquistorum d. cum regem Angliae, anno Domini 70. cum & conuentus iuridicos statuisset, vt in Gallia antea ex eius voluntate iudicatos statiam etiam sine prouocatione curiam apud Westmonasterium, hunc, & procuratores etiam, i. constituisse etiam collegium scribarum, qui diplomata scriberent, & eius collegii magistrum vocasse Cancellarium, qui paulatim supremus effectus est Magistrus, qualis hodie habetur. Dicit alibi, *lib. 13. in Hen. 2.* magni regni Cancellariu, & munus eius esse consultante de Reipub. in Comitibus generalibus per procuratorum res populo curam Rege, rogandi sententias etiam Regis, *idem lib. 11. in Henr. 1.* Est apud Mal-

cauita. supremus Confiliarius, qui apud principem versatur, dictus, O. solink, *Sigism. Baro. in reb. Moscoviticis.* ¶ Cancellarius autem dicta rescripta, vel dictata legit, & subscribita principe impetrata. Sicuti olim faciebat apud imperatores Quaeitor, vt constat ex §. 1. Nouel. V. diuina iustitia. hab. subscriptio, gloriosi. Quaeitoris. Similem enim faciunt Cancellarium quidam huic Quaeitori Principis: vel hanc dicunt habere eius potestatem. *Guil. Ben. ad c. Raynui. ad ver. duas habens filias, 2. decis. m. 195. & seq.* Quamobrem vtilis Quaeitor, & hic cauet, ne contra id quod oportet rescripta dicentur, vel eliciantur. §. *quia vero verisimile, de non alie. reb. vcl. in auth. l. fin. de duor. res. C. neue ea subscibantur, l. si. de pr. bono. subla. li. 1. c. 11. 12. Verq; Quaeitor olim, minoris laterculi seu thesauri & officiorum eius habebat curam, l. 1. de offic. q. li. c. tit. 33. sic & hic, curando thesauri, quod vocant, Financias, officiu exhibet. Fungitur & officio Quaeitoris palatii cognoscens de appellacionibus, & aliis quaestioibus, quae ad Imperatorem deferebantur: et occupatus circa negotia imperii, remittebat eas ad illustrem Praefectum praetorio, & illustrem Quaeitorem sui palatii, *l. praecipimus, 32. l. si quando, 36. c. de appellat.* Per hunc Regem legationes ad se milas audit, & respondet eidem. Huic sigilla regia conferuat, huiusq; subnotat: affidet Regi in sacro interiori consilio: praefidet autem in magno. In curiis supremis cum aduertit, primum locum post regium occupat. Huic aliquando curia suprema Parisiorum imperauit codicillos aliquos subscribere: Verum Cancellarius a Patro. impetravit a priacipe Franciae eius nominis primo, pro te & successoribus in officio, ne post hac curia supremae obtemperare tenerentur. ¶ Et quia sub dispositione vtriusq; illustri Quaeitoris, erat et leges dictandae, & praecses: sic & illi habebat subadiuantes. & adiutores memoriales de scriinis diuersis, qui tantam leuant curam, in *lib. inscripto, notitia vrag. sum. Orientis, tum occidentis,* Magister scriniorum erat qui habebat & sub se magistris scriniorum memoriae, epistoliarum, libellorum, Magister memoriae, annotationes omnes dictabat, emittebat, & precibus respondebat. Magister epistoliarum, legationes ciuitatum, consulationes, & praecses tractabat. Magister libellorum, cognitiones & praecses tractabat: officium autem nemo ipsorum habebat, sed adiutores electos de scriinis, vt scribitur in notitia vtriusq; impetii. Adiutores magistris officiorum, duodecim: magistri epistoliarum seu libellorum sacrorum, septem, *l. compertimus, de praes. sacri. scriinio, l. 12. c. l. si quando, c. de appellat.* Erant & Referendarii sacri palatii, qui libellorum oblatorem referebant petita ipsi principi, quae subditi ab eo postularent. *Constituti. Nouell. 11. not. vni. de referend. sacri. pala. & §. non enim aliter, tit. quom. opor. episc. in auth. de libellia agente Papin. in l. rescriptum de dist. rati. pign. P. vide de libell. scriinis, & eorum praepositis Buda. in l. nec quicquam, de off. proc. P.**

¶ Partim ¶ Cancellarii Franciae habent sub se adiutas, qui eos releuent ab onere subscribendi, nempe quos vocant Secretarios: habent & in libellis excipiendis vel perpendendis, magistris libellorum, & illis minores in Cancellariis subadiutas, & referendarios: dicit §. qui referunt in consilio, coram Cancellariae praefide vel magistro libellorum, sigillu in te custode, petita per libellos. Et horum omnium in dispositione legum Romanorum Imperatorum quodammodo adumbrata officia in titulo, de proximis sacrorum scriniorum, *l. 12. c. tit. 19. & in tit. 20. de ageat. in reb. & 21. tit. de praepositis ag. 20. in reb. eo. lib. 12. c.*

¶ Primum ¶ in Gallia, magistri libellorum tantu duo, vnus laicus, alius ecclesiasticus, qui in comitatu Principis oblatas ei praecses susceperunt. Subinde anno millefimo ducesimo octoagesimo quinto, paulo ante tempora Philippi Pulcri, constitutum, vt duo literati viri Cancellario assisterent, tres autem iura redderent ad vestibulum regiae: anno 1342. numerus auctus, & sex facti, quo tempore Magistri libellorum ceperunt dici. Rex Ioannes inde quatuor constitutione ea lege creauit, vt bini in comitatu Regio altem mensibus essent. Dehinc anno 1407. octo creati, plures postea, *vide Rebuffum, in ordinatio. princ. lib. 1. tit. 5.* Faerunt ¶ & 20 magistri libellorum in duplici differentia alii ordinarii, qui stipendiis regis gaudentali extraordinarii sine stipendiis, & codicillares vtiq; a rege creati. Verum postea Aurelia in comitiis, constitutione art. 3. expuncti extraordinarii, omnibusq; aliis qua ordinariis interdicitur munus.

¶ Illorum ¶ iurisdictioni relinquebatur notio, de officiorum controuersia & eorum litium disceptatione, quae us in te dederunt, qui in comitatu Principis officio aliquo fungerentur: & de personalibus actioibus, & possessione inter eadde personas controuersa, *Const. Phil. Pulcri in 3. par. sty. parla. tit. 2. §. 10. Quae postea inuisal-*

Atio, translata est in recuperatores libellares ad basilicam, quos vocant *Commissaires des requêtes du Palais*, referunt quibusdam capitulis. ¶ Nam magistri libellorum regii hospitii in propria curia quæ sedet Parisiis, sicut & curia requestrarum, cognoscant in prima actione seu instantia, & de causis magistrorum libellorum palatii, vel filiorum illorum, promouent in pure personalibus actionibus, & possessoriis, ex constitutione Ludouici. 12. edita 1499. artic. 45. & 49. & olim cognoscebant de controuersis a Equariorum, in sinuacionum pro finibus, limitibus, & locis excipiendatū in sinuacionū, ex constitutione Henrici 2. an. 1553. Hodiernam controuersiarum illarum fomes iublatus, suppressis in sinuacionum a Equariorum, & delata in sinuacionū auctoritate ordinariis locorum iudicibus, per constitutionem editam in comitiis Aureliæ habitis, art. 83. Retinet & hodie notionem de causa possessionis & personalium actionū inter aulicos officarios qui in comitatu ordinario sunt, quos vocant, *de la suite*, idq; tantū defendendo: & concurrūt cum præposito hospitii, quem & vocant *Præposit de l'hôtel*, in iurisdictione illorum, vt liquet ex constitutione regis Ioannis, an. 1355. artic. 1. constitutione Philippi Palerit, art. 6. Franc. 7. an. 1539. Iudicant & de omni controuersia, iudiciorum regiorum, siue illa fiat antiquæ vel nouæ creationis, quomodo docent; & per quemcunq; modū vacationis fuerat impetrata: si inter impetrates quæstio de titulo sit, vtroq; dicat se habere iustum, quo defendatur, titulu. Si tamen quæstio in officio moueatur contra impetrantē officium, per illos qui intercedunt, & obiciunt, vel per subreptionem impetrati, vel in damnum Reipublicæ creatum, notio tunc ad Senatū, cui dirigitur publicatio vel receptio officiarū, pertinet: perinde ac si quæstio solum esset de executione vel exercitio officii, vt notat Rebuffus, lit. ordinatio. Regia. tit. 5. Horum quoq; magistrorum libellorū munus est, dum in comitatu sunt, referre & exponere Principi regulaciones propositas libello contra curias suprenas Parlamentorum, easq; iudicare in priuato vel sanctiori Regis consilio, vt habebatur in constitutionibus Aureliacensibus, art. 38. Atq; in aula principis modus edulius ex eorum consilio imponitur.

¶ Iuuant & etiam Cancellarium magnum illi, qui Cancellariis seu officiiis æquitatis iuxta singulas suprenas curias, præpositi sunt. Voluit enim Princeps ita distribuere officinas, vt sumibus litigantium parceretur: & ne prouinciarum negotia turbarentur. Et ideo quia vnaquæq; curia suprema habet propriam codicillorum officinam, qua seu a Nomophylacia, & velut a Rege impetrantur remedia appellacionum, & aliarum rerum, quæ ibi expediendi solent, re & curia Parisiensis veritum voluit: ne quis de rebus intra suæ ditionis fines agendis alibi supplicaret, quam in Cancellaria sui Parlamentii: nisi quis impetrauerit ab ipso Rege, regii oraculi antistitium, cuius diplomata effigie regia obsignata, per omnia tribunalia, in summa, summa, obnoxia, liberaque, suo iure sibi vindicant impertum, *Io. Luc. lib. 3. Placito curie tit. 7. pla. 3.*

¶ Sunt & ex Senatoribus curiarum suprenarum quidam custodes sigillorū, quibus earum Cancellariæ vtuntur. Sicuti & in quibusdam Præfidiarum Iudicum sedibus, alii sunt, qui ex Regio lario manus consequuntur expediendi & sigillandi literas, quas vocant supplicationes ciuiles propositionis, erroris, restitutionis in integrum, appellacionis, desertionis, anticipacionis, consensus seu, vt dicunt acquiescentiam, & similes in negotiis, quæ coram sede illa Præfidiarū, vbi statuitur custos sigillorum, tractanda sunt. Iſq; custos sigilli, consiliarij etiam eius sedis officium & priuilegia exercet, in consilio. Henrici. 2. anni Domini. 1557. Omittō alios alterius negotij sigillorum regiorum custodes, qui in contractibus obligationem sigillo suppositam firmiter reddunt, & eorum executionem faciorem.

¶ Defert & adiuua custodis sigilli Præfidiarū, ei quem vocant, *le Cler des gardes seaux aux Præfidiarū*: prouentus & reditus sigilli quotannis ad suæ Cancellariæ præconem iudicarium, quem etiam vocant, *audiantier*: Fuerūt namq; ab Henrico 11. an. 1555. mens. Ianua. per edictum creati sex præcones iudicarij, & totidem antiographi vel eorum obseruatores, quos vocant, *contrevolleurs*, vt sex Cancellariis Parlamentorum Galliarū interessent: singulis videlicet, vnus præco. iudicarij & antiographus vnus, cum stipendijs ex sigilli prouentibus, quorum cura & receptio ad illos pertinet, vt reddant rationem magno primæ Cancellariæ audientiaro & Cancellario. Et ideo non debent huiusmodi præcones audientiarū a loco suæ Cancellariæ abesse, sine urgente necessitate: qua adueniente possunt munus suum delegare interim cuiquam ex secretariis aut notariis seu referendariis suæ Cancellariæ. Munus etiam ho-

rum præconum, æstimationem iuste inire eorum quæ pro codicillis præstanda sunt. Fuerūt is alij postea additi, vt neq; vix inuenias alterius officij genus in nostra Francogallia, quod non haberit incrementum in numero: pluraq; alia in alijs sunt & de iure Cancellariæ nuper inuicta, plura antiqua inducta & expuncta.

¶ Reuocatum & autem illud intractamq; mansit, quod statutū ne adita Cancellariæ ingredientur, et q; accedant loco quo sigilla custodiuntur, famuli, ligatæ, pragmatici, aut alij quam magistri Requestrarum, curiæ supremæ Senatores, Secretarij, & qui pro ministerio exiguntur necessarii, *consist. Ludoni. 12. 1499. artic. 136.* Interdictum ne concedatur codicilli gratiæ, debet vti iudicandi pœna corporali: nisi in casibus iustitiæ, in consuet. Franc. 11. anni 1539. artic. 168. & de casib; vide ibi Constantium, in Comen. Et in artic. 164. id est, qui sunt iure ciuili excusabiles. Iuuenies in constitutione Caroli 8. anni 1489. tit. de la iustice du pays de Liguëdoc, ad art. 64. duos Senatores curiæ supremæ a Cancellario committentes Tholose, vt sigillum Cancellariæ tenerent: quod tamen imputatū est, & vnus sigilli custos factus. Item art. 65. veratur, ne Secretarij referant vel consulant codicillos, sed subscribant: prius tamen consultatos, ab vno ex referendarijs, qui in cauda illorū scribat nomen suum. In 66. ne codicillis appellacionum Cancellariæ concedant, omisso medio, &c. Subiungit autem in art. 71. & seq. vsq; ad 96. traduntur quæ de custode sigilli parui Montis pessulani feruanda sunt, & circa vicarios eius in ciuitatibus constitutis certis, numeratis art. 78. circaue rigoris expeditionem, & executionem, quæ ibi videto. Sufficit mihi f. ntes indicasse, & in summa ad mouisse, Cancellariæ magnæ & sigillorum, quæ in potestate Cancellarij magni sunt, ista omnia proxime relata officia & operas, esse appendices, & veluti auxilia magni effectus & vniuersi Cancellarij.

¶ Neque enim necessarium est, ipsummet Cancellarium omnibus rescriptis regie auctoritatis se subscribere: hoc enim & nimium laboriosum esset, & impossibile: cum quotidie ex diuersis Cancellariis plura prodeant. Itaq; per regios Secretarijs hoc munus impletur, etiam in magna Cancellaria: in qua tamen ipse se subscribit, in remissionibus seu abolitionibus criminum, gratiis, legitimacionibus, literis naturalitatis, vt ait Boerius, in additio ad tract. de auctoritate mag. Consist. nu. 10. ad ver. quis literis. Sic & in priuilegijs per Regem codicillis concessis, codicilli subscribi & signari debent per vnum ex Secretarijs regis, & testificari per ipsum Cancellarium, qui hoc verbum adicit, *visa*, & subscribit, in consuet. regia Franc. 1. de la declaration touchant les amortissements.

De Prætoribus, & de Præfectis prætorijs diuersis. CAP. 30.

Lib. 1. P. tit. 24. Lib. 1. C. tit. 29. 30. & 43. & lib. 2. C. tit. 2.

- 1 Continuator Prætorum ad Cancellarios.
- 2 Prætor quis dicitur, prætorium quid, & prætoriana cohortes.
- 3 Prætor urbanus loco Consulis ordinatus.
- 4 Prætores qui in prouincijs mittuntur.
- 5 Prætorum differentia. & species. & seq.
- 6 Prætores Roma vnus primum, postea duo, postea plures. & n. 7.
- 8 Prætores urbani. & prouinciales. & nu. 9.
- 10 Prætores de quibusdam negotijs Roma plures creati: Illi de quibus vnus electus, & a quibus.
- 11 Prætorum ornamenta. & insignia.
- 12 Præfecti prætorio qui, & species.
- 13 Præfecti prætorio Orientis diocesces & prouincias: Æthiopia, Galliarū, & Africa, nu. 14. 15. 16. & 17.
- 18 Prætorum in iure constituendo & interpretando auctoritas.
- 19 Edicta Prætorum annualia, & perpetua: quando, & quomodo in albo scripta, & cur difficiat intellegi nu. 20.
- 21 Edictis potius, quam per epistolam vel alio modo, cur Prætor ius constitueret.
- 22 Prætorum urbanorum quedam causa. & iurisdictione eorum.
- 23 Prætorum prouinciarum potestas in iure dicendo & alius.
- 24 Magisteria dignitas, qualis, & quanta. & nu. 25.
- 26 Magister officiorum quis olim, & eius cura.
- 27 Magisteria dignitas militum præfidiarum, alia a dignitate magistreria.

¶ Via pleriq; istius seculi viri illustres, doctrina & eruditione Cancellarij nostri, auctoritatem Præfectorum Prætorio partati æquant, dicendum ordine censeo proxime post Cancellarij munus & iurisdictionem, de Prætoribus, eorum distinctione,